

Дослідження сіл в Інтернеті

Небі Оздемір

УДК [316.334.55+303.423]:398(560):004.738.5

Nebi Ozdemir. The Virtual Monographies of the Villages. In this paper, the relationship between folklore and technology, in particular internet, is studied. Village monography is still accepted as one of the main field works of folklore. Many folklorists have prepared their theses on the village monography for years. Life, therefore social sciences and folklore/cultural studies have been changed due to many factors. One of these factors is Internet. Nowadays, many outsiders who are not folklorists have created many village sites as the different types of the village monographies on Internet. There are many sites related to Turkish village on Internet. Some of them on the west villages of Turkey (the Aegean Region/Denizli-Çivril) are studied in this article. These sites, including many motifs and traditions, are like new data base for a cultural researcher/folklorist. These sites, updated periodically are virtual memory of community. As a result, these sites are the virtual monographies of the villages to be analysed closely by a folklorist.

Keywords: folklore, Internet, village monography on Internet, cultural economy, Denizli-Çivril, Türkiye.

Nebi Özdemir. Sanal Dünyanın Köy Monografileri. Bu çalışmada, halkbilimi ve teknoloji, özellikle de internet arasındaki ilişki incelenmektedir. Köy monografileri, bugün de halkbiliminin temel araştırma alanlarından biri olarak kabul edilmektedir. Pek çok halkbilimci, köyler üzerine tezler hazırlamaya devam etmektedir. Yaşam, dolayısıyla sosyal bilimler ve de halkbilimi kültür bilimi, çeşitli faktörlerin etkisiyle değişmektedir. Son dönemin baskın değişim dinamiklerinden biri de İnternettir. Bugün İnternette, çoğunluğu folklorcu olmayan meraklılarca oluşturulmuş köy siteleri bulunmaktadır. Bu incelemenin esasını, Ege Bölgesi (Denizli-Çivril)'ndeki köylerle ilgili siteler meydana getirmektedir. Pek çok gelenek ve yerel motifin tarihsel süreç içindeki durumları da dahil, rahatlıkla belirlendiği bu siteler, kültür araştırmacılarının yeni veri bankası/tabanı gibidir. Sürekli güncelleştirilen bu siteler, aynı zamanda toplumun sanal belleğidir. Yaşam içinde kendini konumlandırma arayışındaki günümüz folklorcu ya da kültür bilimcisi, doğal olarak bu belleğin yaratıcısı ve yöneticisi durumundadır. Bu nedenle çağdaş kültür bilimcilerin, bu sanal köy sitelerini daha yakından incelemeleri gereklidir.

Anahtar Kelimeler: halkbilimi, İnternet, sanal köy monografileri, kültür ekonomisi, Denizli-Çivril, Türkiye.

***

Зміни, що відбуваються в комунікаційних та інформаційних технологіях, роблять відмінним або, якнайменше, примушують змінюватися соціокультурне життя і, відповідно, пов'язані з ним наукові галузі. Останнім часом Інтернет знаходиться на першому місці серед стимулів цих змін. Через це очікується, що дослідники, які займаються вивченням культури міста чи обирають для дослідження вузду галузь, під впливом цієї динаміки запропонують свої оригінальні дослідження та тлумачення. Зв'язки культури й технології, їхні взаємовпливи в Туреччині, можливо, ще не визнаються дослідниками культури як предмет досліджень, а особливо в галузі етнології, однак це питання найближчим часом будуть посилено вивчати. Ця робота є спробою подалати вищезгадане запізнення.

За останнє десятиліття в Туреччині швидко розповсюдилось користування Інтернетом. Разом з інвестиціями у сферу телекомунікацій, які надходили останні декілька років, було забезпечено збільшення кількості користувачів Інтернету. Інтернет, яким донедавна можна було користуватися лише в таких установах, як університет, міністерство, підприємство, за короткий проміжок часу став відомим усім суспільним прошаркам, а його використання стало системним. Різноманітні мережі, у тому числі й сільські, які становлять основу цього дослідження, можуть виразити себе в загальній мережі.

***

Інтернет, який часто називають самостійною культурою, сферою культури, у процесі свого поширення сам

суттєво скористався й послуговується з наявної культурної будови й пам'яті. У період, коли все визначається як культурний вияв, Інтернет становить собою віртуальний світ, у якому мають місце різноманітні продукти культури. Навіть більше, продукування відмінності завойовує ще більше значення у світлі конкуренції приваблювання, яка утворює підґрунтя системи, званої Інтернетом. Особливо в цьому творенні різноманітності є помітним використання місцевого та національного соціокультурного багатства та оригінальності. Напевно, власники місцевого багатства, яке створює національну культуру, замість того, аби чекати на те, щоб їх відкрили, обирають Інтернет як шлях власної презентації та розвитку.

Як і в усьому світі, фольклористика в Туреччині намагалася розвиватися на ґрунті укладання збірок і, особливо, на основі матеріалів, зібраних у селах. Як у Німеччині збірки казок братів Грімм та їхніх послідовників, у країнах Скандинавії – анкетування задля визначення загальнонаціонального та місцевого, у Сполучених Штатах Америки – дисертаційне дослідження Кеннета С. Гольдштайна (2), присвячене методам польового збору фольклорного матеріалу, так і в Туреччині дослідження й етнографічні експедиції Турецької Асоціації, Стамбульської муніципальної консерваторії, Турецької асоціації фольклору, будинків народної культури, Анкарської державної консерваторії, Товариства турецької мови, їхні директиви, анкетування, довідники – усе це є першим, що спадає на думку при обговоренні цього питання. Навіть деякі дослідники фольклору в Туреччині під впливом таких фольклористів епохи, як Ван Геннеп, заявляли про те,

що фольклор передусім накопичує матеріал, тому саме його слід пропонувати таким галузям науки, як педагогіка, психологія, соціологія, історія, які, своєю чергою, цей фольклор можуть упорядкувати, зіставити і глибоко дослідити (4; 24). Таку ж саму позицію було продемонстровано в 1940-х роках (DTCF), у 1950-х (Університет ім. Ататюрка) і наприкінці 1980-х років в академічних дослідженнях турецького фольклору. Дипломні бакалаврські та магістерські роботи, семінари, які були присвячені селу та невеликим містам, були особливо спрямовані на збір елементів, які є базою цієї наукової галузі. В усіх основних публікаціях, пов'язаних з фольклором (3; 1 та ін.), поряд з їхньою подібністю між собою помітна обов'язкова наявність розділів, присвячених кадровому складу фольклорних експедицій, вимогам до збору, опису того, як, де і хто має проводити збір фольклорного матеріалу. Ці відомості також стосуються усної культури, а особливо сільської усної анонімної літератури, невеличких міст та населених пунктів. І знову ж таки, значну частину подібних відомостей зібрано не так експедиціями, як однією людиною, і вони, природно, складаються з творів усної літератури, які найлегше піддаються збиранню і є досить різноманітні. Через різні причини, серед яких – брак економічних або технічних ресурсів, часу (від того й нестаранність, неприділення уваги запису звуку й зображення особи-джерела), у таких працях особливо не зустрічаються візуалізовані та підкріплені зображенням чи записом відомості чи матеріали. Оскільки значну частину зібраних польових матеріалів не було опубліковано, більшість матеріалу зберігається в приватних колекціях чи інститутських архівах. І хоч мета цієї роботи полягає не в тому, щоби покритикувати цей тип етнологічної роботи, однак у підсумку недоліки подібної збиральницької роботи є реальністю, яку визнають усі, включно із самими фольклористами.

За останні роки в Інтернеті починають з'являтися сайти сіл – селищ – містечок, які можна розцінювати в межах подібних фольклористичних праць. Місцеве під'єднується до глобального за допомогою інтерактивної мережі, або ж місцеве розміщується в глобальному за допомогою сайтів. У багатьох аспектах між цими сайтами є багато спільного в змісті та формі, бо всі вони формують дослідження сіл – селищ – містечок. Навіть більше, сайти сіл – селищ – містечок, з огляду на такі особливості, як можливість комунікації й взаємовпливів, знаходяться у вигіднішому становищі, аніж класичні дослідження поселень. Поява цих явищ, навіть якщо її в першу чергу спричинив розвиток технології комунікації, є також близько пов'язаною зі змінами, які відбуваються в соціокультурному житті.

Зовнішню та внутрішню міграцію, особливо помітну в 1950–1960-х роках, спричинювали різні фактори, такі як швидкий приріст населення, перехід на сучасне сільське господарювання, попит на середню й вищу освіту, подолання тягарів існування, бажання підвищити життєві стандарти, індустріалізація тощо, а міграція, своєю чергою, змінила соціокультурне життя Туреччини. Перше покоління представників того прошарку, який,

полишивши села, оселився на окраїнах міст, спочатку отримало освіту, опанувало спеціальність і почало займати посади в певних номенклатурних колах. Покоління ж, якому зараз 40–50 років, завдяки можливостям, що їм створили їхні батьки працюючи на фабриках, полишало околиці міст та оселялося в центрі. Батьки цього покоління згодом виходили на пенсію та поверталися до своїх сіл та містечок, у яких вони провели майже половину свого життя. Полишені ними будинки переходили до цього другого покоління. Це ж попереднє покоління, залишаючи отримані в спадок від батьків будинки в нетрях своїм малозабезпеченим родичам чи здаючи їх в оренду, перебиралося в центр міста. Натомість оте перше покоління постійно залишається під впливом незалежної усної культури, яка утворилася в проміжку між селом та містом, і проживає на околицях міст, що відомі під назвою *геджеконду* (букв. «побудовано за ніч», назва будівель на самозахоплених землях). Це покоління, завдяки заснованим свого часу місцевим земляцтвам та фондам, обрало шлях збереження, розвитку й підтримання живою тієї пам'яті, яку вони принесли із сіл, де й дотепер вона ще наявна, хоч і дещо призабута. Цей вид суспільно-громадських організацій, що й очевидно з їхніх назв, має за мету своєї діяльності, серед іншого, і допомогу, розвиток, збереження, підтримку та представлення в соціокультурній сфері. Відомо, що цей вид фондів та організацій є впливовим у певному прошарку.

Від 1960-х років громадяни Туреччини почали виїздити до багатьох країн світу, а особливо до Німеччини, заради працевлаштування. На сьогоднішній день велика частина цих турецьких громадян, ставши пенсіонерами, повністю або частково повертається до Туреччини. Більшість цих людей або народжена в Туреччині, або ж належить до першого покоління, що народилося за кордоном. У країнах свого мешкання, отримавши якісну освіту чи опанувавши професію, та посівши робоче місце, вони спромоглися піднятися до шанованих посад. Представники цього покоління в країнах, де вони мешкали, також створюючи різноманітні фонди та організації, намагалися оволодіти, зберегти та розвинути свою національну ідентифікацію та місцеву пам'ять. Навіть цей тип організацій досить ефективно працює, порівняно зі своїми турецькими аналогами. Є відомості, що кількість турецьких фондів та асоціацій в Європі перевищує три тисячі.

Такі об'єднання, що останніми роками стали самі по собі предметом дослідження, почали ефективно використовувати Інтернет. Ці установи, швидко створюючи сайти у віртуальному світі, намагаються розширити свою діяльність. Поряд із цим існують і такі сільські сайти, які є продуктом співпраці групи людей чи однієї людини, обізнаної з Інтернетом та комп'ютерними технологіями. У віртуальному світі існує багато подібних сайтів. Деякі з них пов'язані з провінційними та районними центрами. Загалом такі сайти, що їх створюють місцеві уряди, обов'язково потрібно досліджувати. У цій статті ми розглянемо сільські сайти, що є дослідженнями окремих сіл. Звісно, неможливо в рамки цієї стат-

ті вмістити таке дослідження, яке б узагальнювало всі сільські Інтернет-сторінки Туреччини, тому в цій праці ми за основу беремо сайти, пов'язані із селами / волостями, що входять до складу району Чівріль провінції Денізли. Одночасно ми принагідно скористаємося тими відомостями, що розміщені на сайтах, пов'язаних з іншими місцевостями Туреччини.

Сільські сайти

У Туреччині загалом існують сайти, пов'язані з окремими провінціями та районами. Зазвичай такі сайти відкривають провінційні, муніципальні та районні адміністрації або ж підтримувані ними місцеві фонди та організації. Не так вже й багато, як здається, у Туреччині сайтів, присвячених окремим селам. Ось деякі з них: www.adiller.com (пров. Караман, р-н Саривелілер), www.himiroglu.com (пров. Чорум, р-н Чорум), www.egriderekoju.gen.tr (пров. Трабзон, р-н Чайкара), www.sarivadi.com (пров. Караман, р-н Ерменек), www.kocarinar.net (пров. Самсун, р-н Хавза), http://comlekci67_sitemynet.com (пров. Зонгулдак, р-н Чайджума). У районі Чівріль провінції Денізли багато сільських сайтів, і найбільш наповненими сільськими інтерактивними сторінками, що першими спадають на думку, є сайти поселень Єшільяка [колишня назва – Хайдан (www.yesilyaka.com)], Токча (<http://tokca.de>), Читак (<http://citakliyiz.somee.com/citak/citakliyiz>), Боздаг і Баят (www.Bozбай.net) та Боздаг (www.bozdagli.com).

Подібні сайти створюють та оновлюють ті, хто зазвичай у цих селах не проживає. Сайти сіл у районі Чівріль створено тими, хто постійно мешкає в Денізли, Ізмірі, Німеччині та Бельгії. Наприклад, сайт www.Bozбай.net створено Спілкою культури та солідарності уродженців сіл Боздаг і Баят, які проживають в Ізмірі, так само, як сайт www.bozdagli.com – Спілкою вихідців з Боздага (р-н Чівріль), що мешкають у Денізли. Що ж до сайту <http://tokca.de>, то це досить розвинутий сайт, заснований вихідцем із с. Токча Рамазаном Олгуном, який наразі проживає в Німеччині. Попри це, у с. Єшільяка (Хайдан) від 2000 року працює Інтернет-кафе, а мешканці села активно користуються Інтернетом, але сайт, присвячений цьому поселенню, створено уродженцем Хайдана, який нині проживає за кордоном.

Окрім турецькомовних сільських сайтів, існують також їхні різновиди, створені англійською, німецькою, французькою, італійською та фламандською мовами, особливо це стосується тих сайтів, що їх заснували громадяни Туреччини, які мешкають за кордоном. Наприклад, сайт, присвячений району Карахалли, що підпорядковується провінції Ушак, – шестимовний, сайт с. Єшільяка (пров. Денізли, р-н Чівріль) – тримовний (турецька, англійська, німецька), сайт с. Токча – двомовний (турецька, німецька). Природно, що всі головні сторінки сільських сайтів представлено турецькою мовою, і турецькомовну версію сайтів за розвинутістю структури та багатством змісту не можна навіть порівняти з іншими мовними версіями. Сайти, викладені іноземними мовами, спрямовано на всебічне вивчення певного поселення. Проте, наприклад, на

сайті www.karahalli.net (Ушак) у графі повідомлень є повідомлення різними мовами (фламандською, французькою, англійською тощо), тоді як на сайтах www.bozdagli.com та www.Bozбай.net вживано лише турецьку мову.

Зазвичай на титульних сторінках сільських сайтів розміщують анімацію турецького прапора, що майорить, та неодмінно – зображення Ататюрка (сайти сіл Токча, Боздаг і Баят тощо). На головній сторінці сайту с. Єшільяка є слайд-шоу з різних фотографій під гаслом «Анатолійський яблуневий рай». Разом з різномовністю, аудіовізуальне багатство титульної сторінки (слайд-шоу, відеозаписи, радіотрансляції та зразки місцевої музики тощо) сприяє залученню на сайт більшої кількості відвідувачів. Незалежно від якостей, притаманних таким сайтам, вони, попри очікування, є досить популярні. І дійсно, сторінки сайту жителів с. Боздаг (р-н Чівріль) майже за рік переглянули 31 697 разів, а сайт с. Токча – 24 563 рази (від жовтня 2006 р.).

Ці сайти складаються з відомостей, документів, відео- та аудіозаписів, розміщених під такими заголовками: «Керівництво», «Діяльність», «Географія», «Історія», «Розкопки давніх поселень», «Економіка», «Сполучення», «Членство» («Сторінка учасника», «Станьте учасником», «Відомості про учасників», «Нові учасники»), «Інформація про нас», «Гостьова книга», «Форум», «Анкета», «Статистика», «Новини» («Топ-10», «Гарячі новини», «На цю хвилину», «Запропонуй новину», «Архів новин»), «Повідомлення» («Приватні повідомлення», «Поділіться вашими думками», «Любовні послання»), «Фотогалерея», «Додати на сайт», «Бесідка», «Оголошення» («Я щойно народився», «Привіт життю», «Весілля», «Одруження», «Некрологи»), «Популярне», «Новонароджені», «Карти» («Де ми знаходимося / Зображення із супутника»), «Відеозображення», «Ми в Інтернеті», «Реклама» («Тут може бути ваша реклама»), «Вихідці з Токчі, що живуть в Європі / на чужині», «Теми» («Комп'ютер», Google, «Новини», «Хакер», «Інтернет», Linux, «Журнали», «Здоров'я», «Спорт», «Технології», «Супутникові частоти» тощо), «Розваги», «Релігія», «Чат» (live chat), «Радіо та ТВ on-line», «Те, що ви шукаєте на сайті», «Електронний уряд» («Ідентифікаційний код громадянина Туреччини», «Ідентифікаційний номер платника податків», «Транспортний податок», «Департамент корпоративного податку», «Довідник "Türk Telekom"», «Документація послуг Фонду соціального страхування», «Оплата квитанцій "Тюрк Телекому"», «Запит номерів IMEI» тощо), «Електронна книга», MSN, «Ігри online», «Ринок Токчі», «Анімація», «Дитяток», «Пошукові системи», «Топ-10 скачованого», «Цитата дня», «Суперліга («Результати зустрічей та турнірна таблиця»), «Топ-10 Саду поезії», «Комічні ігри», «Гостьова книга», «Надіслане вами», «Афоризми» (Ататюрка та ін.) та «Турецькі народні пісні».

На цих сайтах є такі позиції, як «Головна сторінка», «Членство», «Корисні посилання», «Електронний уряд», «Пошукові системи», «Анкета», «Форум», «Контакти», «Прогноз погоди», «Новини», «Пошук на

сайті», «Статистика», «Повідомлення», «Гостьова книга», «Фотогалерея», «Про нас». Майже на всіх цих сайтах знаходиться інформація про засновників сайту [членів земляцтва, ініціатора (ініціаторів) сайту], також обов'язково надається електронна адреса однієї чи кількох осіб для зв'язку. У деяких випадках наведено детальну інформацію про фонди та об'єднання, їхніх засновників, цілі, статут та діяльність (www.Vozbay.net та ін.). Як пояснюють на сайті с. Єшілляка, засновники подібних сайтів ставлять собі за мету насамперед збереження, розвиток і презентацію культури та історії. Цю позицію можна тлумачити як спробу захистити у віртуальному світі себе й місце на ґрунті спільного минулого і своєї спадщини, включаючи й пам'ять, на противагу глобалізаційному впливові з його уніфікацією. З одного боку, засновники цих сайтів таким чином реалізують ностальгію за власним минулим. З другого, вони опановують місцеву пам'ять, тобто збагачують її новими відомостями та презентують, і, таким чином, ставлять собі за мету виховати нове покоління (яке в цих населених пунктах у більшості своїй ще не народилося) свідомими особистостями, формуючи в них усвідомлення свого коріння, батьківщини й народу. Для розуміння цілей таких сайтів велике значення має вислів Ататюрка («Турецька молодь, пізнавши своїх предків, знайде в собі силу для ще більших звершень»), що міститься посередині титульної сторінки (одразу під зображенням Ататюрка та турецьким прапором) сайту Спільки культури та солідарності уродженців сіл Боздаг і Баят. Ще важливішу функцію сільські сайти мають для тих людей, що мешкають за межами країни.

На сільських сайтах докладно висвітлюються питання географічного розташування поселень, історичні, економічні та комунікаційні можливості. Навіть більше: на сайті с. Єшілляка у розділі «Де ми перебуваємо» використано карти та супутникові зображення. На усіх таких сайтах наводиться детальна інформація про історію села та його династії. Проаналізувавши разом з фотогалереями, обов'язково присутніми на сільських сайтах, письмову інформацію, наведену під заголовками «Вихідці з Токчі в Європі», «Вихідці з Токчі на чужині», «Спогади про Токчу», «Випускники початкової школи від давнини до сьогодення», «Відомі люди та оповідання про них», «Ті, кого ми втратили», «Ті, хто на чужині», «Ті, хто вчився в університетах», «Портрети», «Спогади», «Ті, хто залишив слід», «Підприємці в нашому селі від давнини до сьогодення», «З історії», «Гей, аж з 1530-го року», «Мемуари», «Родовід», «Історія Баназа й Пашаджика», «З історії села», «На згадку про...», «Наші загиблі воїни», — стає зрозуміло, що на подібних сайтах пам'ять займає важливе місце. Ця обставина, з точки зору мікроісторичних досліджень, є дуже важлива. Якби не було цих сайтів, було б неможливо дізнатися про такі постаті, як герой турецької-російської війни 1878 року Ашик Даї, герой кіпрської війни Аріф Тозан, перший мельник села Мулла Даї, легендарний імам Ях'я Ходжа, цілитель Нютуф Ходжа, казкарка, складачка частівок-мані *ніне* (бабуся) Азізе Тейзе, Джемаль Ходжа, котрий уперше привіз до

села яблуневі саджанці, авантюрист Ефе Хюсеїн, архітектор Мімар Местан, меланхолійний відомий одинак Шакір Даї та Кандирали Халіль Ібрахім, який тримав у руках кларнет до сімдесяти років (www.yesildere.com). У цих різноманітних розділах, поруч з історичними документами [карта, що зображає поселення в 1530 р. (с. Єшілдерере); постанови-фірмани (с. Еґрідерере) та ін.] та винаходами, використано також відомості з усної історії. Напевно, також у цьому контексті місцеві дослідники-аматори мікроісторії, зосереджуючись на вивченні сільської та родової історії (назви родів та генеалогічні таблиці цих родів), пропонують історикам-науковцям нові оригінальні відомості.

На цих сайтах помітні зусилля, спрямовані на ознайомлення та комерційне використання продукції місцевого сільськогосподарського, видобувного та тваринницького секторів. Такі зусилля, підкріплені історичною, археологічною та культурною своєрідністю, націлені на ще більше використання національного та глобального туристичного ринку. На ґрунті таких відмінностей / особливостей, як «Анатолійський яблуневий рай», «Турецький Пекін» (в основу новини покладено газетну замітку про населений пункт у Туреччині, в якому на душу населення припадає найбільша кількість велосипедів), «Наша *яйла*-полонина», можна досліджувати напрямки регіонального розвитку (www.yesilyaka.com).

На всіх сільських сайтах застосовують членську систему, і відвідувачі або постійні члени активно цими сайтами користуються. Реєстрація членів відбувається за умови виконання різноманітних вимог завдяки розділам, що мають такі заголовки: «Членська сторінка», «Ваш рахунок», «Хочу стати членом», «Стань членом», «Реєстрація користувачів», «Список членів», «Членська система», «Нові користувачі». Після введення імені користувача й пароля на сайті зареєстровані члени можуть заходити на спеціальні розділи. Так, доступними лише для членів є приватні повідомлення, анкетування, список членів та деякі інші особливі розділи. Наприклад, число членів сайту с. Токча, який відвідало 24 563 людини, становить лише 275 осіб (станом на жовтень 2006 р.). Членська система побудована за принципом належності до певного населеного пункту. З одного боку, таку систему спрямовано на селян задля налагодження спілкування між ними, а також на розширення їхньої співпраці. Водночас це дозволяє здобути нові відомості про певне село. У такий спосіб засновники сайту визначають, якою кількістю зібраної інформації вони будуть ділитися з іншими. Таким чином, про членську систему можна казати як про систему постійного збору інформації.

Іншим розділом, тісно пов'язаним із членською системою, є розділ синхронного чи послідовного зв'язку. Ледь не на всіх сільських сайтах під такими заголовками, як «Повідомлення», «Дошка повідомлень», «Особливі повідомлення», «Виключно для вас», «Гостьова книга», «Спілкування», «Чат», MSN special, «Хто в онлайні?», «Електронна пошта», люди, переважно мешканці цих населених пунктів, можуть обмінюва-

тися новинами на різні теми, ділитися думками, інколи навіть сперечатися. Завдяки швидкості, легкості у використанні, розвинутості та дешевизні віртуальної системи зв'язку такі форми зв'язку, як телеграф чи листування, втрачають свою актуальність. Розділи спілкування та повідомлень, які користуються найбільшим попитом на сільських сайтах, сприяють утворенню потужного зв'язку між вихідцями з певного села. Розміщені на сайті www.Vozbay.net повідомлення є дотичні переважно таких тем, як повідомлення про смерть, некрологи, привітання, запрошення, закінчення мисливського сезону, оголошення про заручини й весілля, оголошення про діяльність, довідки про самопочуття, потреба крові, новини про народження, привітання зі святами й релігійними подіями. Що ж до розділу Live Chat, розміщеного на сайті с. Токча, то він вказує на тих, хто зараз знаходиться в мережі, тим самим полегшуючи зв'язок між членами. У цьому аспекті можна відзначити соціалізуючу й культурну функцію цих сайтів. Словом, як ніколи до цього, уперше вдалося забезпечити настільки розвинутий та швидкий зв'язок між вихідцями із села та подолати бар'єр місця й часу, і таким чином хоча б частково вирішити питання, що виникли через самотність та перебування на чужині. Не варто забувати, що серед тих, хто обмінюється повідомленнями на сайті, є люди із сільським корінням, які живуть за межами певного населеного пункту (особливо ті, хто живе за кордоном). Можна зауважити, що, віддалившись від села, люди починають частіше відвідувати сільські сайти, надавати їм більшого значення, встановлювати за допомогою цих сайтів зв'язки. Ті, хто живе в близько розміщених до сіл містах, якщо вони не мають родичів за кордоном і не виконують обов'язки у створенні сайту, зазвичай досить рідко відвідують подібні сайти. Наявність у цих розділах окремих відділів для відвідувачів та членів, неможливість написати повідомлення та неодноразовий перегляд відвідувачами сайту якогось певного повідомлення – усе це демонструє тенденцію з боку вихідців із села створити у віртуальному світі особливий приватний простір. Це спостереження є дійсне також і для всіх сайтів, що засновані на принципі членства. Можливо, села пізнього періоду і є цими сайтами; іншими словами, світ – це глобальне село, а такі сайти – райони цього села. У цьому пункті старе розуміння села вичерпується, а в такій зміні понять віртуалізація села має вплив не менший, аніж глобалізація світу.

Розділи «Форум», «Анкетування», «Повідомлення», «Новини», «Те, що надходить від вас», «Найчитаніше/Найзавантажуваніше» покликані визначити схильності, уподобання, допомогти особистішому розвитку членів і відвідувачів сайтів. Анкети складаються з питань на теми популярної культури, які можна побачити чи не на всіх сайтах, як-от: «Де ви проведе-те літню відпустку?», «Вік відвідувачів/членів», «Ваш вік», «Що важливо для вас?», «Чи схвалюєте ви продаж нерухомості іноземцям?», «Кому вигідний карикатурний скандал?», «Ваші враження від стрічки «Долина вовків – Ірак»», «Чи подобається вам нова

версія нашого сайту?», «Ваш улюблений розділ», «Хто в цьому році стане чемпіоном?», «За яку команду ви вболіваєте?» (тут на сайті <http://tokca.de>, поруч із «Фенербахче», «Галатасараєм», «Бешикташем», розміщено й місцеву команду «Денізліспор») тощо. Розділи, заголовки яких читають або завантажують найчастіше, також мають певне анкетне значення. На сайті с. Боздаг (www.bozdagli.com) як найпопулярнішу було визначено статтю «Вихідці із с. Боздаг зустрілися на пікніку» (23 перегляди), а найбільше завантажень (10 разів) припадає на народну пісню «Моя люба Айше», яку озвучив Озай Гьонлюм (10 завантажень). Іншими важливими файлами, що завантажують із цього сайту, є музичні файли: «Зейбек Таваса», «Хармандали», «Вітер світанку», «Розквітлі троянди», «Шляхи Аджибаяма», «Півні Денізли», «Тітка Кезбан», «Керімоглу». Ці файли виходять на перший план як найулюбленіші витвори культури в музичній і танцювальній традиції регіону. На інших сайтах також можуть подаватися новини, пов'язані з минулими подіями, про які повідомлялося в оголошеннях і посланнях (www.yesilyaka.com і под.). Під головним заголовком «Повідомлення» інформують про сільські справи, заручини – весілля – обрізання, зібрання земляцтва, святкування, закінчення мисливського сезону та ін. Що ж до форуму, то там відвідувачі діляться думками стосовно різних тем, а в розділі «Те, що надійшло від вас» викладено вірші, оповідання, новели та інші літературні спроби, написані переважно відвідувачами сайту.

Одразу ж упадає в око значна увага, що її приділяють на цих сайтах розділам, пов'язаним з культурою. Наприклад, якщо не брати до уваги розділи повідомлень, спрямовані на встановлення зв'язків, то головною причиною такої популярності цих сайтів серед відвідувачів є те, що вони містять детальні відомості про культурну своєрідність регіону. Типові елементи також породжують різноманітність цих сайтів. Знову ж таки, дійсністю, яка породжує традиції, з яких складається національна культура на ґрунті регіональної різноманітності, завдяки віртуальному світові вивляє себе ще відкритіше. Інакше кажучи, процес націоналізації за допомогою подібних сайтів, заснованих на принципі об'єднання, відбувається потужніше й швидше. Головна функція таких сайтів – нести зміст, який розвиває та зміцнює цілісність і єдність турецького народу.

На сільських сайтах легко можна здобути значний обсяг інформації, пов'язаної з різними традиціями, що утворюють турецьку культуру; за бажанням, ці відомості без перешкод завантажують у постійну пам'ять комп'ютера. Якщо завважити, що написані фольклористами дослідження сіл загалом звернено до академічного середовища і що лише малу їхню частину могли б надрукувати, а через це вона б залишилася обмеженою з погляду використання, – то тоді легко зрозуміти велику функціональність таких сайтів, які можна назвати також віртуальними дослідженнями сіл. Розмаїття місцевої культури можна подавати у вигляді самостійних одиниць (кухня нашого села тощо)

чи під різними заголовками (спогади та ін.). Нижче надається інформація про деякі з таких заголовків:

А. Музика й Танці: Як це бачимо на сайті с. Єшільяка, на головній його сторінці звучить інструментальна музика. Сайт с. Егрідере (р-н Чайкара) відкривається під супровід мотивів, виконуваних на інструменті *ней*. Подібно до сайту с. Токча, де є такі розділи, як «Слухай музику онлайн», «Пряма телетрансляція з м. Чівріль», «Радіо та телебачення онлайн», на сільських сайтах наведено інтерактивні адреси різноманітних радіо- та телеканалів, особливо тих, мовлення яких має місцеве чи національне спрямування. За бажанням, відвідувачі, переглядаючи сайти, мають можливість слухати та дивитися трансляції радіо та ТБ, де переважно озвучують місцеві музичні твори. На цих сайтах представлено записи мелодій місцевих народних пісень, що часто подаються разом з текстами. З огляду на це, такі сайти виступають у певному сенсі віртуальним архівом турецької народної музики. Під такими заголовками, як «Наша народна пісня в Хайдані» (www.yesilyaka.com), «Народні пісні», можна прослухати відомі місцеві народні пісні. На сайті с. Боздаг (www.bozdagli.com) список найбільш завантажуваних треків складається виключно з аудіофайлів місцевих народних пісень. Із цих музичних народних творів (зокрема, пісні «Моя люба Айше», «Зейбек Таваса», «Хармандали», «Вітер світанку», «Розквітлі троянди», «Перед твоїм домом», «Дороги Аджипаяма», «Півні Денізли», «Тітка Кезбан», «Керімоглу») значну частину прокоментували Озай Гьонлюм та інші місцеві митці. «Зейбек Таваса», «Хармандали» та «Керімоглу» одночасно є назвами основних місцевих танців. На сайті с. Єшільдере можна знайти важливу інформацію як про місцеві чоловічі танці (зейбеки Чівріль, Айдина, Аджипаяма, Мугли, Алі Йорюка, Авшара, Аль Язми та «Ефе оюну»), так і про танці, що їх виконують разом із жінками («Сепетчіоглу», «Фінджан», «Киз оюну», «Хармандали»).

Б. Кухня: Чи не на всіх сільських сайтах розміщено інформацію про страви, їжу, напої, накривання столу, притаманні певному регіонові. На деяких сайтах рецепти цих страв супроводжуються фотокартками з їхнім зображенням. Місцеві страви подано під такими заголовками, як «Відомі страви Пашаджика» (р-н Ушак, с. Баназ), «Кухня» (пров. Зонгулдак, р-н Чайджума, с. Чомлекчі), «Страви / Смак» (р-н Чайкара, с. Егрідере). Коли представляють с. Єшільяка як «Анатолійський яблуневий сад», а с. Сариваді – як країну грецького горіха та винограду, то на перший план виступають місцеві традиційні страви.

В. Мова та література: На сільських сайтах під заголовками «Будова мови», «Наш словник» та інших обов'язково зустрічаються супроводжувані словниками й текстами (вірші, повідомлення, спілкування, спогади та ін.) цикли публікацій, присвячені опису особливостей місцевого говору. Завдяки Інтернету національним та глобальним споживачам пропону-

ють численні анонімні й авторські літературні твори: вірші, народні пісні, епоси-дагани, загадки, частівки-мані, новели, оповідання, прислів'я, приказки й молитви. З одного боку, продемонстровано твори, що належать до усної літератури або ті, які живляться, надихаються та створені на ґрунті цієї усної літературної традиції, з другого ж, представлено важливі літературні твори (вірші, новели тощо) письмової літературної традиції. На противагу скрутним часам минулого в наш час завдяки Інтернету відразу зростає кількість нових чи ще невідомих поетів, новелістів, котрі черпають натхнення в письмовій чи усній народній традиції. На сільських сайтах у розділах під назвами «Топ-10 Саду поезії», «Вірші», «З-під вашого пера», «Література та вірш» є можливість виразити багато своїх прихованих талантів. У віршах під заголовками «Моя принцеса», «Наше село», «Сніжинка», «Зустрітися з тобою очима», «Не можу любити тебе», «Ти», «Німецький сон», «Стежками полонини», «Змінні цінності», «На згадку про Ісмаїла», «Чужина», «Міст», «Лавка краси», «Хочу плакати», «Млин» «Тітка Фадіма», «Терен», «Розмова», «Журавлі», «Молитва», «Бути батьком», «Вони були Матерями з великої букви», «Сваха», «Туга» (www.egriderekoju.gen.tr) висловлені почуття анатолійської людини. У цих віршах панують асоціації й мотиви (кохання, природи, батьківщини, чужини, розлуки, відданості цінностям, туги, материнства, батьківства), пов'язані з тими, хто багато втратив чи спинився на чужині. Анатолійська людина, замість того, щоби виливати жаль піснею, пишучи та публікуючи у віртуальному світі свої вірші, шукає собі розраду від проблем і спільника в радості. З певної точки зору, цими оригінальними творами літературна традиція ашиків продовжує своє існування у віртуальному світі. Можливо, зменшилася кількість ашики, що мандрували із сазом у руках, натомість в Інтернеті з'явилися «віртуальні ашики», які, живлячись усною традицією, створюють віршовані рядки та висловлювання. Окрім того, ті повідомлення, що зазвичай сприймають у їхньому інформаційному контексті, водночас часто мають поетичні особливості. Навіть коли анатолійська людина спілкується повідомленнями у віртуальному світі, вона залишається вірною місцевому літературному стилеві так, ніби веде звичайну розмову. Повідомлення та вірші, що демонструють багатство, різнобарвність та особливості говірок турецької мови, містять у собі досить важливі підказки для лінгвістів. На сільських сайтах (наприклад, www.yesildere.com) розміщено такі прислів'я, як «Позич коня – і станеш другом; віддай доньку – і станеш ворогом», «Під одним деревом може влягтися тисяча овець», «Не наближайся до чорного казана – замураєшся», «Рука лагідна, а язик гострий», «Зглянешся – злізеш з коня і пересядеш на віслюка» тощо, що відсутні в багатьох публікаціях. Приказки-мані є незамінними витворами анонімної літератури, які часто подані на сільських сайтах під самостійними заголовками. На сайті с. Єшільдере зі збереженням особли-

востей діалекту опубліковано понад сорок частівок-мані, зібраних від найвідомішої оповідачки села Азізе Тейзе (Тітки Азізе), ось одна з них:

Шовковиця плодоносить,
Її листя опадає.
Якщо хлопець більший, а дівчина менша,
Коли вони обнімаються, це їм пасує.

Фортеця близька до фортеці,
Виходьте, подивіться на дим.
Мені не подобається ваш хлопчик,
Хай навіть подарує тисячу прикрас.

Чорний поїзд набирає швидкість,
У руці хусточка майорить,
Надішли мені, кохана, листа,
Хай серце ним втішиться.

Край моєї хустки розшито,
Важко тому, хто закохався.
Райська діва або ж янгол та,
Що обіймається зі своїм коханим.

На сайті с. Егрідере (р-н Чайкара) розміщено важливу інформацію про одного з місцевих поетів-ашиків Мустафу Бала та його поеми. Цей епізод, демонструючи продовження життя ашиксської традиції у віртуальному світі, обов'язково приверне увагу дослідників цієї традиції. Досить цікавими з огляду на представлення різних поетичних вимірів усної літератури є викладені там-таки відомості про одну з жінок – традиційних акторок того села – Фадіме Хала (Тітка Фадіме) та записана від неї віршована оповідь під назвою «Дастан про Куртдаг (Вовчу Гору)». На сайті Спільки вихідців з Боздага можна прочитати зібрані в цій місцевості загадки (30 штук), анекдоти, гумористичні оповіді (розмови в кав'ярнях, жарти тощо).

Г. Перехідні періоди: Один з найважливіших розділів цих сайтів пов'язано з оголошеннями про зміну соціального стану. Під заголовками «Весілля / Одружені», «Я тільки-но народився / Привіт життю! / Життя, привіт!» «Він тепер солдат», «Ми одружуємося», «Ті, кого ми втратили» (www.yesilyaka.com), «Померлі» (www.egriderekoju.gen.tr), «Новини нашого села / Вітання / Некролог» (http://comleksi67_sitemynet.com), «Новини про смерті, весілля та суннети» (www.kosarinar.net) повідомляють про зміни, що відбулися в житті селян певного населеного пункту. Розділ «Наші традиції» зазвичай охоплює минулі часи. Читання заговорів на одужання та вигнання злих духів, що посідає важливе місце в усній традиції, у наш час здійснюються також завдяки цим сайтам. Так само вітальні послання й співчуття, розміщені в розділах повідомлень, ґрунтуються на висловлюваннях (є наративами) усної традиції. Важливу частину повідомлень і віршів, знову ж таки, на цих сайтах становить свідчення в коханні: молоді дівчата й хлопці з однієї місцевості, використо-

вуючи різні псевдоніми, можуть знайомитися між собою, не чекаючи на свято, весілля чи нагоди біля джерела. Навіть якщо у віртуальному світі («Написи на стіні», «Любовні повідомлення», «СМС-повідомлення» тощо) деякі фрази (як-от, «Якби небо було листком паперу, а море – пляшкою чорнил, то й тоді мені б цього не вистачило, аби висловити свої почуття до тебе», «Як тримаю твої руки, перед очима минають усі пори року», «При зустрічі твоїх очей з моїми з Чумацького Шляху падає зірка», «Моє серце вогке, бо плаче в затишних кутках, а його колір потьмянів, бо ти часто вивішувала його на сонці, аби просохло») є сталими висловами почуттів, усе одно вони містять місцевий колорит. Подібно до сайту с. Ешільдере (р-н Чівріль), на подібних сайтах докладно розкриваються такі теми, як «Запрошення на військову службу» та «Проводи до армії». Традиції місцевого весілля представлено на сайті с. Егрідере під заголовком «Наші весілля». На цьому ж сайті в розповіді про суперечки між свекрухою та невісткою подано вірш, що його записав почесний муфтії Орхан Ерсой, де йдеться про інститут сватання (www.egriderekoju.gen.tr).

СВАХА

Сватання – це мистецтво, яке вимагає глибокої тонкості, Більше того, вимагає терпіння й чесності.

«Посередник», який вдягає вишукані шкарпетки,
Не повинен бути чужим до традиції «посередництва».

Відомим є вислів: «Не можна принижувати посланника».

Свасі належить обов'язок екзаменувати дівчину.

Спочатку подивиться, чи чистий, чи облаштований туалет?

У хліві корови доглянуті, годовані?

Загальна чистота, загальний устрій дому:

Чи до шухляд уважно ставиться, чи старанність присутня?

Потім ніби захоче пришити гудзика на рукаві,
Знає нитку-голку і попросить протягнути нитку у вушко голки.

Таким чином непомітно перевірить зір дівчини:
Чи не близорука, чи є в неї здібності?

В око ніби щось попало – авжеж, це теж хитрування,
Скаже дівчині: «Гей, любя, подуй мені в око!»

Подивиться, чи є запах з рота,
Чи доглянута, чи слухняна кицька цього дому?

Чи одягнена дівчина чисто, зі смаком?
Чи вбрана неохайно, недоречно?

Огляне все: китиці на поясі,
Візерунок на шкарпетках.

Чи кисле обличчя, чи очі посміхаються?
Як розмовляє, як себе веде?

Чи хвора, чи худа, чи обличчя зблідло?
Чи здорова, чи вгодована, чи товста?

Чи робить намаз, чи читає «Коран»?
Чи вміє вишивати, плести мереживо?

Які страви полюбляє, а які не полюбляє їсти? –
Майстерно дізнається необхідні відомості.

Важливіший за звіти таємних служб звіт свахи.
Інакше все життя, як горб, буде нести відповідальність.

Духовне й матеріальне – все на совісті свахи:
Суддя не може підтримувати лише одну сторону.

Людині, що зветься свахою, потрібна надзвичайна
дипломатичність.

Те, що вона каже, – закон, їй довіряють.

Натомість, кажучи при одруженні: «Ти – моя доля,
Я теж тобі довірюся», можна нажити неприємностей.

(Тобто, одружені на підставі хибних висновків сімей-
ної свахи будуть мати до неї претензії.)

Розміщені на сільських сайтах фотографії з минувши-
ни весіль, зустрічі з хаджу, проводів до армії становлять
собою дуже важливі місцеві відомості, корисні для порів-
няльного аналізу та дослідження перехідних періодів.

Д. Розваги: З погляду вивчення системи традицій-
них розваг велике значення мають розміщені на сіль-
ських сайтах фотографії місць відпочинку й прогуля-
нок, археологічних пам'яток, полонин, фауни та
флори, водоспадів, мостів / джерел, лісів, поруч із
зображеннями тих заходів, які там відбуваються (уро-
чисті обіди, святкування, фестивалі тощо). Сільські
сайти виконують дуже важливі функції в процесі фор-
мування фондів та організацій. Завдяки Інтернету
збільшилися число різноманітних зборів, святкувань,
які відбуваються кожного року в призначений день,
та кількість їхніх учасників. Прикладом цього є свят-
кування, удруге влаштоване в 2006 році спілкою вихід-
ців з Боздага р-ну Чівріль. На стадії підготовки цього
заходу були враховані висловлені в надісланих повідом-
леннях побажання селян, особливо щодо приурочен-
ня дати святкування до часу відпусток тих вихідців
села, які мешкають далеко, а також щодо часу весіль
місцевих селян. На цьому сайті можна знайти відомос-
ті (фото, статті) про страви (кешкек, м'ясна страва та
ін.), ігри (змагання в мішках, перенесення яйця в
ложці), танці (фольклорний колектив Егейського регі-
ону) та учасників згаданого святкування.

На сайті с. Егрідере під заголовком «Традиції» доклад-
но представлені місця, де танцюють місцевий танець
хора. На всезагальному святкуванні весни, яке було
оганізовано Спілкою культури та солідарності уро-
дженців сіл Боздаг і Баят в Ізмірі, влаштували різні
розваги (шаховий турнір та ін.) та проводили різні кон-
курси. Поруч із такими призами за перемогу на змаган-
нях, як каблучка, аудіокасета, телевізор, соковижимал-
ка, дуже важливим, з точки зору демонстрації переваг
такого роду об'єднань, стало вручення книги під назвою
«Ці божевільні турки». На сайті одного об'єднання роз-
міщено досить цікаве повідомлення, що його відправи-
ла Спілка культури та солідарності бойнуїнджелійських
йорюків, у якому запрошували земляцтво с. Бозбай на
Перший з'їзд йорюків, що відбувся 20 червня 2006
року в районному центрі Ердемлі (пров. Мерсін). Ця
подія стала прикладом того, як постає національна
єдність і згуртованість у різних контекстах (розвага,
Інтернет та тощо). Також адреси споріднених сайтів
наведено під заголовками «Сайт Братів», «Сайт друзів»,
«Приєднуйся до сайту», «Корисні посилання», і вони є
іншим виявом цієї тенденції.

Установлено, що під заголовками «Розваги» усі сайти
зазвичай пропонують різноманітні електронні ігри.
Пропонуючи такі види ігор, як «Флеш ігри», «Спортивні
ігри» (Billiards, Soccer, Quickshot та ін.), «Пізнавальні
ігри» (Typer Shark, Alphabet Soup, Boo тощо), «Гри-
кросворди» (Blox Forever, Cube Buster, Collapce та ін.),
«Ігри-місії» (Flashman, Tetris, Zuma тощо), «Ігри-
пригоди» (Black Knight, Heavy Weapon, AIB та ін.),
«Дитячі ігри» (Pig on the Rocket, Mega Jump, 2 Many
Bugs, Franky Fish тощо), «Інші ігри» (Cartoon Network,
MSN Games та ін.), ці сайти намагаються збільшити
кількість відвідувачів. Black Knight, Heavy Weapon, 3
Foot Ninja – це найбільш популярні ігри-пригоди.
Заслуговує на увагу факт потужного розвитку цієї тен-
денції. Такі ігри, як Tavla, Batak, Okey, у які можна грати
онлайн, користуються попитом серед ігор, розміщених
у загальній ігровій системі. У випадку, коли люди, меш-
каючи в одному селі, не можуть побачитися, завдяки
Інтернету вони зустрічаються за одним гральним сто-
лом.

Такі елементи, як жартівливе відео, фотографія,
анекдот, анімація, графіті, карикатура, оповідання,
також пропонують у розділі «Розваги». Спорт теж є
одним з розважальних розділів сайту. Тут можна зустрі-
ти таку інформацію, як «Матчі Турецької Суперліги»,
«Стан рахунку», «Обговорення», анкети на тему «Хто
стане чемпіоном», фотографії із зображенням футбо-
лістів команди с. Токча в Німеччині, які наприкінці
матчу тримають у руках турецькі прапори, фотографії
футбольної команди с. Чомлекчі тощо. Віртуальний
конкурс краси можна оцінювати як певний вид розваг,
а особливо на сільських сайтах, створених в інших кра-
їнах (наприклад, <http://tokca.de>). Підсумовуючи,
можна сказати, що змінюються як засновані на усній
традиції сільські сайти, так і, відповідно, розважальні
традиції, структура, світ і розуміння різних за віком
засновників та адміністраторів цих сайтів та їхніх від-

відувачів. Водночас види розваг, що згадано під назвами «Спогади» або «Наші традиції», живуть у спільній пам'яті і навіть, як це видно на прикладі с. Боздаг, розвиваються.

Е. Вірування: Один з найважливіших розділів сільських сайтів пов'язано також з віруваннями. Найчастіше зустрічаються привітання, повідомлення, статті, спогади, що пов'язані з релігійними днями, місяцями та ночами. Цю тему розкривають вігальні звернення з нагоди свят кандилю, рамазану та курбану, статті під заголовками «Хадиси», «О, рамазан!», «Проводи в хадж», «Зовсім інша вечеря-іфтар», «Рамазан та піст», «Попередні рамазани», «Нестійкі цінності», «Свято рамазану в селі» тощо, а також відео- й фотозображення святкових вітань та внутрішнього й зовнішнього оздоблення мечетей (www.egriderekoyu.gen.tr; http://comleksi67_sitemynet.com). На одному з найрозвинутіших серед сільських сайтів сайті с. Токча під заголовком «Релігійний розділ» розміщено підзаголовки «Коран та наука», «Есма-юль Хюсна», «Молитви під час омовіння», «Здійснення намазу», «Життя нашого Пророка», «Іслам та обов'язки», «Що таке віра?», «Що таке релігія?», «Обов'язкові релігійні приписи 32/54», «Спеціально для дітей», «П'ятниця та п'ятничний намаз», «Релігійні оповідання», «Релігійні свята», що покликані навчити ісламу. Якщо взяти до уваги, що цей сайт створив турок, який мешкає в Німеччині, слід визнати за природний поступ те, що, разом з іншими розділами, присвяченими культурі, у підготовці релігійного розділу також було виявлено велику старанність. На цьому ж сайті під заголовком «Розваги» знаходимо підзаголовки «Сонник», «Щоденні прикмети» та «Ворожіння на кавовій гуці», які містять описи й коментарі відповідних символів. У цьому розділі детально описано, як перевертати філіжанку з кавою, як її охолоджувати, як пояснювати різні символи (запальничка, віця, скринька, скрипка, Карагюз, орел, гральні карти, залізняк, терези, кінь, дитина та багато ін.); усе розповідається в детальної формі. Розміщені на інтерактивній сторінці с. Коджапинар (р-н Самсун) молитви (www.kosarinar.net) є оригінальним витвором турецької культури.

С. Архітектура, одяг, вироби ужиткового мистецтва, інструменти й матеріали: На досліджуваних сайтах зазвичай розміщено відеозображення, є також фотографії будівель (будинків, мечетей, клунь тощо), інструменти й матеріали для їхнього оздоблення, вироби ужиткового мистецтва. Фотографії, пов'язані з повсякденним життям або особливими днями, містять інформацію про традиційний місцевий одяг та стиль прикрас. На сайті с. Егрідере (р-н Чайкара) є фотографії різних речей (швейна машинка, дзбан-кюфе, глечик, ліхтарик, мітла, тринога та ін.), виробів мистецтва (дерев'яна колиска, арочні кам'яні двері, вулик, різблений кам'яний комин, рукодільний виріб для посагу тощо), інструментів (сокира, лопата, сапа, молоток, кувалда, ковадло, *челері*, мотика, точило, коса, терези

та ін.) і кухонного посуду (мідна таця, дзбан-бакрач, мідний глечик, стільниця, ситечко, мідна каструля, глечик для води тощо). На цьому ж сайті є інформація про місцевих умільців.

Ж. Народна медицина: Майже на всіх сільських сайтах є розповіді про місцеву фауну, підкріплені численними фотографіями, натомість замало інформації стосовно народного лікування. На сайті с. Егрідере під заголовком «Портрети» можна знайти різноманітні відомості про ліки та народні методи лікування Хаджи Юсуфа Коджи, відомого на прізвисько «Володар рослин».

На цьому сайті з різною наповненістю представлено й інші культурні традиції, що були подані раніше під кількома заголовками, однак визначення й коментар усіх цих елементів та традицій не є метою цієї роботи. Сфера сільських сайтів за кількістю та якістю потребує окремої серії наукових досліджень. Наше дослідження покликане привернути увагу спеціалістів у цій галузі до різноманітного поєднання традицій, які утворюють культуру. Між іншим, у висновках представлено нові пропозиції для тих етнографів/культурологів, які остаточно не визначилися в житті відносно своєї функції та позиції.

***

Індустрія, побудована на ностальгії, та, опосередковано, культура як галузь економіки перебувають серед основних секторів сучасного світу, при цьому регіональна різноманітність і, природно, рівнодіяна сила цих складових значною мірою живиться національною культурою. Медіа та Інтернет є тими головними рушійними силами, які дозволяють цим індустріям стати незалежними секторами, і для цього процесу досить важливе значення мають такі феномени, як реклама, мода, культура споживання, дизайн, створення марки/іміджу/враження. Завдяки зазначеним чинникам традиційна культура переноситься в стан активної пам'яті задля появи нових оригінальних витворів. Питання популяризації, масовості, перенесення місцевого в глобальне, обезцінення значення традиційного та повторне його відкриття в різних контекстах, культура наслідування тощо стають предметом дискусій під час обговорень теми «традиція і завтрашній день». З огляду на це, ті, хто переносить традицію в майбутнє, є переважно позатрадиційними чинниками. На жаль, багато науковців, схильних до заморожування, консервування традицій та пов'язаних з ними відомостей, залишаються поза межами цієї групи. Натомість цієї групи є зусилля щодо перенесення цих культур, які різними засобами і в різних контекстах живляться традиційним корінням, у майбутнє, і приклади таких зусиль ми бачимо в цьому дослідженні. Значимо тут сайт с. Токча (див. підзаголовок «Ринок Токчі»), де закоханий у традицію засновник/керівник сайту, підписуючи назвою свого села різноманітні вироби (одяг, келих, прикраси-сувеніри), які він на цьому сайті продає, уже давно спромігся перетворити ім'я села на марку.

Висловлюючися влучніше, в інтерактивному середовищі, з одного боку, постають умови для життя культури, а з другого, набуває ваги також традиція як галузь економіки, і ці двоє постійно перетікають одна в одну.

Культурологи майбутнього будуть своєрідними інженерами пам'яті, професіоналами, економістами культури. У цей період, коли кожна сферу життя створюватимуть заново, народна пам'ять та культура, які складаються зі своєрідних даних та відкриттів, перебуватимуть у полі зору дослідників культури. Слід також звернути увагу на те, що останнім часом будь-яке явище розглядають як культурний феномен. Засновників і адміністраторів сільських інтерактивних сторінок можна вважати своєрідними «акторами аматорської культури». До створення академічної та професійної культури ці та подібні чинники продовжать надавати послуги в цьому секторі, а Інтернет пришвидшить процес професіоналізації. Можливості та принципи віртуального світу стають причиною корінних змін у житті і, відповідно, у тих галузях науки, що вивчають життя. Завдяки Інтернету, через інтерактивні сторін-

ки сіл і містечок, здійснюються спроби створення й оприлюднення сільських віртуальних досліджень. Масова комунікація ніколи не розвивалася, не поширювалася так стрімко і не була такою доступною, як зараз. Дослідження та оцінки академіків і професіоналів, які жили до епохи Інтернету, поступово втрачають вагу. Зокрема, носії традиції, не чекаючи на посередників, обрали шлях опанування, збереження й розвитку власної пам'яті, удосконалюючись у різних сферах, і найперше – у сфері масової комунікації. Як показано вище на прикладах, традиції в інтерактивному світі живуть та процвітають, інколи до них додаються нові. Різновиди національної та регіональної людської пам'яті, що зветься цивілізацією, зберігаються, розвиваються та є презентовані громадськості в музеях та бібліотеках віртуального світу, а також на сайтах сіл – селищ – містечок. Таким чином культура перестає бути залежною від обсягу пам'яті носіїв усної культури. І насамкінець, на інтерактивних сайтах / у селах утворюються, змінюються та зберігаються традиції, що формують культуру і, відповідно, цивілізацію.

Література

1. *Artun, Erman.* Türk Halkbilimi. – İstanbul: Kitabevi Yay., 2005.
2. *Goldstein, Kenneth.* Sahada Folklor Derleme Metotları / Çev. Ahmet E. Uysal, – Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1997.
3. *Örnek, Sedat Veyis.* Türk Halkbilimi. – Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 2000.
4. *Ülkütaşır, M. Şakir.* Cumhuriyet'le Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları. – Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yay., 1973.

<http://citakliyiz.somee.com/citak/citakliyiz>

http://comlekci67_sitemynet.com

<http://tokca.de>

www.adiller.com

www.Bozbay.net

www.bozdogli.com

www.egriderekoyu.gen.tr

www.himiroglu.com

www.karahalli.net

www.kocapinar.net

www.sarivadi.com

www.yesildere.com

www.yesilyaka.com

Переклад з турецької Омера Дерменджі, Ірини Покровської